

Nr 105.

Av herr **Lübeck**, om ökning av manufakturförslagslånefonden.

De möjligheter, som för närvarande förefinnas för svensk industri att av staten på förmånliga villkor erhålla lån för grundande av nya företag och utveckling av redan bestående, motsvara icke på långt när behovet. Den år 1818 bildade *manufakturförslagslånefonden*, den enda från statens sida sedan dess verkställda avsättningen av kapital för det ifrågavarande ändamålet, uppgår nämligen allenast till inemot 3,400,000 kronor. Detta är ett belopp, som i förhållande till storleken av de ekonomiska faktorer, varmed man numera har att räkna ifråga om industriell drift, uppenbarligen icke kan möjliggöra ett beredande av effektivt stöd från statens sida åt företag, vilkas tillkomst eller vidare utveckling kunna ur det allmännas synpunkt anses önskvärda.

Angivna missförhållande har redan tidigare blivit påvisat. Redan omkring år 1908 ingåvos sålunda bl. a. från ett flertal industriföretag en framställning till Kungl. Maj:t om bildande av en särskild industri-lånefond. Vidare har kommerskollegium i en den 31 december 1917 dagtecknad framställning hemställt om vidtagande av åtgärder för en ökning av manufakturförslagslånefonden med 5 milj. kronor. I denna skrivelse, som hittills icke föranlett Kungl. Maj:t att i ämnet göra framställning till riksdagen, lämnar kollegium en redogörelse för manufakturförslagslånefondens förvaltning och utdelningen av lån ur fonden.

Lånen få regelrätt innehavas under åtta år, varav de fyra första åren utan amortering. Räntan är för närvarande 5 %. Manufakturförslagslånefondens kapitaltillgång utgjorde i runt tal

år.	kronor.
1898	2,800,000: —
1908	3,210,000: —
1916	3,340,000: —

Under tioårsperioden 1899—1908 hava från fonden beviljats 129 lån med tillsammans 5,437,400 kronor eller i medeltal omkring 12 lån per år och omkring 42,000 kronor per lån. Under femårsperioden 1909—1913 beviljades 93 lån om sammanlagt 2,805,000 kronor eller i medeltal per år 19 lån om c:a 29,600 kronor.

Under åren 1914—1918 hava slutligen beviljats 50 lån om sammanlagt 2,705,000 kronor eller i medeltal 10 lån per år och omkring 54,000 kronor per lån.

Nedanstående tabell anger för vart och ett av åren 1913—1918 antal lånesökande, sökta lånebelopp, antal beviljade lån och beviljade lånebelopp.

År	Antal sökande	Sökt lånebelopp kronor	Antal beviljade lån	Beviljade lån kronor
1913	38	2,685,000	14	594,000
1914	34	2,071,000	13	535,000
1915	47	3,229,475	11	450,000
1916	28	2,180,000	12	500,000
1917	13	1,350,000	7	750,000
1918	13	1,085,000	7	470,000
1919	21	2,838,000		

Kommerskollegium anförde vidare följande:

»Det framgår härav, att manufakturförlagslånefonden under en följd av år icke på långt när kunnat motsvara de anspråk på lån, som framstälts från industriens sida vare sig ifråga om antalet lånesökande jämfört med antalet beviljade lån eller med avseende å storleken av sökta lånebelopp och beviljade lån.

Beträffande 1916 och framför allt 1917 års lån förelåg visserligen en anmärkningsvärd nedgång i antalet ansökningar, vartill orsaken emellertid utan tvivel torde vara att söka i den under dessa år rådande högkonjunkturen och den därmed sammanhängande rikliga penningtillgången inom landet. När åter denna högkonjunktur förbytes i en vikande konjunktur, vilket av åtskilliga tecken att döma sannolikt kan vara att vänta redan under år 1918, torde det

med visshet kunna antagas, att manufakturförlagslånefonden i sin nuvarande storlek icke skall kunna motsvara de krav, som komma att ställas på densamma från industriens sida. I detta sammanhang torde även böra beaktas den omständigheten, att penningvärdets fall torde komma att kräva en ökning av lånens storlek för att lånen skola vara av samma effektiva värde som förut. Den av sjunkande konjunkturer orsakade åtstramning på penningmarknaden, som torde vara att emotse inom de närmaste åren, kan dessutom enligt kollegii uppfattning komma att stegra efterfrågan på det billiga kapital, som av staten ställes till industriens förfogande, så att ett ännu större missförhållande mellan efterfrågan och tillgång på lånemedel än före kriget kan vara att befara.

Om en ökning av manufakturförlagslånefondens kapitaltillgångar, varom redan tidigare yrkanden blivit framställda från olika håll, på dessa grunder sålunda vore väl motiverad, synes numera ytterligare skäl hava tillkommit för en vidgad verksamhet från statens sida i syfte att bereda industrien tillgång till billigt kapital. Dessa skäl hänföra sig till under krigsåren gjorda erfarenheter ifråga om betydelsen för vårt land att äga förmåga till industriell självförsörjning. Det torde utan överdrift kunna betecknas som en bland de viktigaste faktorerna för upprätthållandet av vårt nationella och ekonomiska oberoende att inom landet äga tillgång till sådana råvaror, förbrukningsartiklar och färdiga produkter, vilka äro oundgängligen nödvändiga för uppehållandet av verksamheten på skilda områden. Under trycket av de förhållanden på det ekonomiska området, som dominerat under de senare krigsåren, hava inom landet uppstått en mängd nya industrier, vilka tillverka varor, som förut endast eller till huvudsaklig del varit föremål för import, därvid i många fall inhemska råmaterial kommit till användning. Det är givetvis att befara, att vid ett återupptagande av de internationella handelsförbindelserna en stark konkurrens från utlandet skall komma att äventyra existensen av åtskilliga av dessa kristidsföretag. Även om kollegium för sin del till fullo inser, att det icke kan vara förenligt med en klok ekonomisk politik att under alla förhållanden söka upprätthålla dylika kristidsindustrier, vilka kanske till dels icke kunna anses vara för normala förhållanden ekonomiskt berättigade, så torde ett stöd från statens sida i alla händelser i åtskilliga fall befinnas berättigat. Att sålunda träda emellan för upprätthållande eller åstadkommande av dylika för vår

självförsörjning viktiga tillverkningar kan vara en statsuppgift av utomordentlig betydelse.»

De skäl kommerskollegium här anfört för en ökning av manufakturförslagslånefonden måste skänkas största beaktande. Redan i och för sig torde det ligga i öppen dag, att med penningvärdets avsevärda fall de för utlåning tillgängliga medlen numera äro absolut otillräckliga.

Ett bibehållande av fonden vid dess nuvarande storlek måste ofelbart leda till antingen att antalet beviljade lån årligen måste inskränkas utan att lånen — som därmed åsyftas — likvisst skola förslå för sitt ändamål, eller ock att låneverksamheten kommer att avse allenast rent obetydliga företag, vilkas tillkomst eller utveckling vare sig av nationalekonomiska skäl eller i det allmännas intresse påkallar ekonomiskt stöd från statens sida. Intetdera alternativet motsvarar givetvis den önskvärda utvecklingen.

Därtill komma de av kommerskollegium påvisade ökade lånebehov, som äro att emotse under den lågkonjunktur, vilken vi sannolikt gå till mötes — ett förhållande som redan tydligt ger sig tillkänna i hastigt ökade anspråk på fonden — ävensom nödvändigheten för staten att träda emellan för upprätthållande eller åstadkommande av sådana tillverkningar, som äro av betydelse för vår industriella självförsörjning. Såväl den ena som den andra av dessa synpunkter påkallar med styrka, att frågan om beredande av ökade medel för utlåning åt industrien omedelbart upptages till avgörande.

En särskild omständighet gör frågan ytterligare aktuell. I statsverkspropositionen till pågående riksdag har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln beräknat ett anslag för befrämjande av odling och beredning av lin å 34,600 kronor, varjämte gjorts framställning om inrättande av en särskild lånefond å 150,000 kronor för lån åt *mindre* linberedningsanstalter. Nämda anslagsäskanden grunda sig på en framställning av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, vilka låtit genom särskilda sakkunniga verkställa utredning i ämnet. Av denna framställning inhämtas, att de sakkunniga, vilkas betänkande torde vara att emotse inom de närmaste dagarna, räknat med att *större* linberedningsanstalter skulle kunna erhålla lån ur manufakturförslagslånefonden. De sakkunniga hava hemställt att vid prövningen av kommerskollegii ovannämnda framställning om ökning av sistnämnda fond jämväl det nu ifrågavarande lånebehovet måtte vinna beaktande.

Det torde vara uppenbart, att de ökade krav, som genom realiserandet av nyss avgivna förslag komma att ställas på manufaktur-förlagslånefonden, ytterligare framhäva nödvändigheten utav att åstadkomma en ökning av fondens kapitaltillgångar.

Kommerskollegii förslag innefattade en ökning av fonden med 5 milj. kronor. Häremot synes kunna invändas, att ökningen om möjligt borde tilltagas väsentligt kraftigare för att fonden skall motsvara berättigade anspråk. Med hänsyn även till det senare väckta förslaget om utlåning ur fonden till större linberedningsanstalter synes skäligt, att ett större belopp snarast möjligt ställes till förfogande, exempelvis 6 milj. kronor. Härigenom skulle fondens kapitaltillgångar komma att uppgå till mellan 9 och 10 milj. kronor.

Emellertid nödvändiggör det statsfinansiella läget påtagligen all möjlig återhållsamhet jämväl ifråga om statens låneverksamhet, även den räntebärande, och det torde av denna anledning befinnas lämpligt att successivt öka fondens storlek under loppet av förslagsvis tre år.

Väl förstår jag de statsfinansiella betänkligheter, som sannolikt komma att resas mot att över huvud taget disponera medel för ifrågavarande ändamål under år 1920 och följande år. Men det synes å andra sidan vara ytterst angeläget, icke minst under nu rådande och förestående tider, att staten förfogar över någorlunda tillräckliga medel för stödjande av utvecklingskraftig industri, huvudsakligen av mindre storleksordning. Just genom åtgärder i sådant syfte kunna de statsfinansiella svårigheterna beräknas bliva av kortare varaktighet än eljes blir fallet.

Som ett ytterligare skäl må slutligen framhållas, att den starka skattebelastningen under krigsåren ofta icke gjort det möjligt för nystartade företag, önskvärda för landets självförsörjning men tyngda av relativt höga anläggningskostnader, att i önskvärd grad konsolidera sin ställning.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte såsom kapitalökning för manufaktur-förlagslånefonden för år 1920 beräkna ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Sven Lübeck.

